

HUOMAUTUKSIA

¹ Artikkelin „Suoralle tielle” julkaistiin pääkirjoituksena „Proletari” lehden 26. numerossa.

„Proletari” („Proletaari”) — illegaalinen sanomalehti, jonka bolshevikit perustivat puolueen IV (Yhdistävän) edustajakokouksen jälkeen; ilmestyi vuoden 1906 elokuun 21 (syyskuun 3) päivästä vuoden 1909 marraskuun 28 (joulukuun 11) päivään Leninin toimittamana. „Proletari” ilmestyi VSDTP:n Moskovan ja Pietarin komiteoiden äänenkannattajana ja jonkin aikaa myös Moskovan piirikunnan, Permin, Kurskin ja Kasanin komiteain äänenkannattajana; tosiasiallisesti lehti oli bolshevikien Pää-äänenkannattaja. Sitä ilmestyi 50 numeroa: ensimmäiset 20 numeroa Suomessa, loput ulkomailta — Genevessä ja Pariisissa. Lehdessä julkaistiin yli 100 Leninin artikkeleita ja pienempää kirjoitusta.

Stolypinilaisen taantumuksen vuosina „Proletari” lehdellä oli hyvin suuri merkitys bolshevististen järjestöjen säilyttämisessä ja lujittamisessa.

VSDTP:n Keskuskomitean täysistunnossa tammikuussa 1910 sovittelijain onnistui viedä läpi päätös „Proletari” lehden lakkauttamisesta.— 1.

² Vuoden 1907 kesäkuun 3 (16) päivän valtiokaappaus oli taantumuksellinen valtiokaappaus, joka ilmeni hallituksen toimeenpanemana II Valtakunnanduuman hajottamisena ja Duuman vaaleja koskevan vaalilain muuttamisena. Uusi vaalilaki laajensi suuresti tilanherrojen sekä kauppa- ja teollisuusporvariston edustusta Duumassa ja supisti monin verroin jo muutenkin pientä talonpoikain ja työläisten edustajain lukua. Laki riisti äänioikeuden Aasian-Venäjän väestön suurimmalta osalta ja supisti puolella Puolan ja Kaukasian väestön edustusta. Tämän vaalilain pohjalla valittu ja marraskuussa vuonna 1907 kokoontunut III Duuma oli kokoonpanoltaan mustasotniaalais-kadettilainen Duuma.

Kesäkuun 3 päivän valtiokaappaus pani alulle stolypinilaisen taantumuskauden, joka tunnetaan „kesäkuun kolmannen päivän komennon” nimellä.— 3.

³ VSDTP:n Pää-äänenkannattaja — illegaalinen sanomalehti „Sotsial-Demokrat”; ilmestyi vuoden 1908 helmikuusta vuoden 1917

tammikuuhun saakka. Kaikkiaan ilmestyi 58 numeroa. Lehden ensimmäinen numero ilmestyi Venäjällä, sitten sen julkaiseminen siirrettiin ulkomaille, ensin Pariisiin, sittemmin Geneveen. VSDTP:n Keskuskomitean päätöksen mukaisesti Pää-äänenkannattajan toimitus muodostettiin bolshevikkien, menshevikkien ja Puolan sosialidemokraattien edustajista. „Sotsial-Demokrat” lehdessä julkaistiin yli kahdeksankymmentä V. I. Leninin artikkeleita ja pienempää kirjoitusta. „Sotsial-Demokratin” toimituksen sisällä V. I. Lenin kävi taistelua johdonmukaisen bolshevistisen linjan puolesta. Osa toimituksen jäsenistä (Kamenev ja Zinovjev) suhtautui likvidaattoreihin sovittellavasti ja yritti estää leniniläisen linjan toteuttamisen. Toimituksen menshevikkijäsenet Martov ja Dan sabotoivat Pää-äänenkannattajan toimituksen työtä ja samaan aikaan puolustivat avoimesti likvidaattoruutta „Golos Sotsial-Demokrata” („Sosialidemokraatin Ääni”) lehdessä. Leninin leppymätön taistelu likvidaattoreita vastaan johti Martovin ja Danin eroamiseen „Sotsial-Demokratin” toimituksen kokoonpanosta kesäkuussa 1911. Vuoden 1911 joulukuusta lähtien „Sotsial-Demokrat” lehteä toimitti V. I. Lenin.— 4.

⁴ „*Rabotsheje Znamja*” („Työväen Lippu”)— illegaalinen bolshevistinen sanomalehti, VSDTP:n Keskisen teollisuusalueen Aluebyroon, Moskovan komitean ja Moskovan piirikuntakomitean äänenkannattaja; ilmestyi Moskovassa vuoden 1908 maaliskuusta joulukuuhun saakka. Ilmestyi 7 numeroa.— 6.

⁵ *Poikkeuslaki sosialisteja vastaan* saatettiin Saksassa voimaan vuonna 1878. Tällä lailla kiellettiin kaikki sosialidemokraattisen puolueen järjestöt, työväen joukkojärjestöt, työväenlehdistö, takavarikoitiin sosialistinen kirjallisuus ja sosialidemokraatteja vai-
noitiin. Työväen joukkoliikkeen painostuksesta laki kumottiin vuonna 1890.— 7.

⁶ „*Retsh*” („Puhe”)— päivälehti, kadettipuolueen pää-äänenkannattaja; ilmestyi Pietarissa vuoden 1906 helmikuusta lähtien. Pietarin Neuvoston Sotilaallinen vallankumouskomitea lakkautti sen lokakuun 26 (marraskuun 8) pnä 1917.— 9.

⁷ *Tukholman edustajakokous* — VSDTP:n neljäs (Yhdistävä) edustajakokous pidettiin huhtikuun 10—25 (huhtikuun 23 — toukokuun 8) pnä vuonna 1906 Tukholmassa. Edustajakokouksessa oli 112 päätösvaltaista edustajaa, jotka edustivat 57 paikallista puoluejärjestöä, ja 22 edustajaa neuvottelevalla äänioikeudella. Sitä paitsi siihen osallistui Puolan, Lietuan ja Latvian kansallisten sosialidemokraattisten puolueiden sekä Bordin edustajia. Hallitus oli lyönyt hajalle monia bolshevistisiä järjestöjä vuoden 1905 joulukuun aseellisen kapinan jälkeen, eivätkä ne voineet lähettää edustajiaan. Menshevi-keillä oli edustajakokouksessa enemmistö, joskin vähäinen.

Lenin puhui edustajakokouksessa agraarikysymyksestä, ajan-kohdan arvioinnista, Valtakunnanduuman vaaleissa noudatettavasta taktiikasta, aseellisesta kapinasta ja muista kysymyksistä.

Se, että menshevi-keillä oli edustajakokouksessa enemmistö, määräsi edustajakokouksen päätösten luonteen: useista kysymyksistä

edustajakokous hyväksyi menshevistiset päätöslauselmat (agraari-ohjelmasta, Valtakunnanduumaan suhtautumisesta y.m.).

Edustajakokous hyväksyi puolueen jäsenyyttä koskevan sääntöjen ensimmäisen pykälän Leninin esittämässä muodossa. Edustajakokous hyväksyi VSDTP:n kokoonpanoon kansallisia sosialidemokraattisia järjestöjä: Puolan ja Liettuan sosialidemokraattisen puolueen, Latvian sosialidemokraattisen työväenpuolueen ja teki ennakkopäätöksen Bundin yhtymisestä VSDTP:seen.

Edustajakokouksessa valittuun Keskuskomiteaan tuli 3 bolshevikkiä ja 7 menshevikkiä, Pää-äänenkannattajan toimitukseen tuli vain menshevikkejä.

V. I. Lenin on analysoinut edustajakokouksen työtä teoksessaan „Selostus VSDTP:n Yhdistävästä edustajakokouksesta” (ks. Teokset, 10. osa, ss. 313—380).— 9.

⁸ „*Trudovikkilainen politiikka*” — „Työryhmän”, pikkuporvarillisten demokraattien ryhmän politiikka; ryhmän muodostivat I Valtakunnanduuman talonpoikaisedustajat huhtikuussa 1906. Duuman aloittaessa työnsä ryhmään kuului 107 edustajaa. II Duumassa trudovikeilla oli 104 edustajaa, III Duumassa 14 ja IV Duumassa 10 edustajaa. Trudovikit asettivat vaatimuksiksi kaikkien sääty- ja kansallisuusrajoitusten kumoamisen, zemstvo- ja kaupunki-itsehallinnon demokratisoimisen, yleisen äänioikeuden toteuttamisen Valtakunnanduuman vaaleissa. Trudovikkien agrariohjelman lähtökohtina olivat narodnikkilaiset tasasuhtaisen maankäytön periaatteet: koko kansalle kuuluvan maavarannon muodostaminen valtion, hallitsijasuvun, hovin ja luostarien sekä myös yksityisomistuksellisista maista, jos tilus oli pinta-alaltaan säädettyä työperusteista normia suurempi; edellytettiin, että pakolla luovutettavista yksityisomistuksellisista maista maksetaan korvaus. Maareformin täytäntöönpano asetettiin paikallisten talonpoikaiskomiteain tehtäväksi.— 10.

⁹ *Gurko, V. I.*— sisäasiain apulaisministeri.— 13.

¹⁰ Lenin siteeraa K. Marxin sanoja hänen jälkilauseestaan „Pääoman” ensimmäisen osan toiseen painokseen (ks. K. Marx. „Pääoma”, I osa, 1953, s. 19 tai K. Marx ja F. Engels. Teokset, XVII osa, 1937, s. 20).— 21.

¹¹ *Böhm-Bawerk, E.*— itävaltalainen porvarillinen taloustieteilijä.— 22.

¹² „*Vallankumouksellinen syndikalismi*” — pikkuporvarillinen puolittain anarkistinen virtaus, joka ilmeni useiden Länsi-Euroopan maiden työväenliikkeessä XIX vuosisadan lopulla.

Syndikalistit kielsivät työväenluokan poliittisen taistelun tarpeellisuuden, puolueen johtavan osuuden ja proletariaatin diktatuurin. Heidän mielestään ammattiliitot (syndikaatit) voivat, järjestämällä työläisten yleislakon, kukistaa kapitalismin ilman vallankumousta ja ottaa tuotannon johdon ja hoidon omiin käsiinsä.— 26.

¹³ „*Golos Sotsial-Demokrata*” („Sosialidemokraatin Ääni”)— sanomalehti, menshevikkilikvidaatoreiden ulkomainen äänenkannattaja;

ilmestyi vuoden 1908 helmikuusta vuoden 1911 joulukuuhun, ensin Genevessä, sittemmin Pariisissa.— 28.

¹⁴ „Die Neue Zeit” („Uusi Aika”)— Saksan sosialidemokratian aikakauslehti; ilmestyi Stuttgartissa vuodesta 1883 vuoteen 1923. Vuosina 1885—1895 „Die Neue Zeitissa” julkaistiin eräitä F. Engelsin kirjoituksia. Engels antoi usein ohjeita aikakauslehden toimitukselle ja arvosteli jyrkästi sitä marxilaisuudesta poikkeamisten johdosta. 90-luvun toiselta puoliskolta alkaen, F. Engelsin kuoleman jälkeen, aikakauslehti julkaisi säännöllisesti revisionistien kirjoituksia. Imperialistisen maailmansodan vuosina (1914—1918) lehti oli keskustalaisella, kautskylaisella kannalla ja kannatti sosialishoviniteja.— 33.

¹⁵ *Dumbadze, I. A.*— tsaarin armeijan kenraali, mustasotnialainen; Jaltan kaupungin ylipäällikkönä toimiessaan oli tunnettu julmuudesta ja rauhallista väestöä kohtaan harjoittamastaan väkivallasta.

„*Riian museo*” — Riian poliisilaitoksen etsivän osaston tutkintovankila, jossa vangittuja kuulusteltaessa käytettiin raakoja kidutuskeinoja. Kun poliisin edesottamuksia paljastettiin lehdistössä, niin tsaarihallitus yritti kumota räökkäyksiä koskevat tosiasiat ja ilmoitti, että etsivässä osastossa olevat kidutusvälineet on koottu „museotarkoituksia” varten. Sen vuoksi Riian tutkintovankilaa alettiin nimittää „Riian museoksi”.— 34.

¹⁶ *Vuoden 1905 joulukuun 11 (24) päivän laki* — I Valtakunnanduuman vaalilaki. Tämän lain mukaan valitsijat jaettiin neljään kuuriaan: maanomistajien (tilanherrojen), kaupunkilaisten (porvariston), talonpoikaiston ja työväen kuuriaan. Yksi tilanherran ääni vastasi 3:a kaupunkiporvariston edustajain ääntä, 15 talonpojan ja 45 työläisen ääntä. Laki turvasi pienelle tilanherra- ja kapitalistiryhmälle hyvin suuren enemmistön Duumassa.— 34.

¹⁷ Tarkoitetaan F. Engelsin kirjoittamaa „Johdantoa” K. Marxin kirjaan „Luokkataistelu Ranskassa vuosina 1848—1850” (ks. K. Marx ja F. Engels. Valitut teokset kahdessa osassa, I osa, 1952, ss. 94—98).— 35.

¹⁸ *Streltsov, R. J.*— sosialidemokraatti, revisionisti.— 35.

¹⁹ „*Frankfurter Zeitung*” („Frankfurtin Lehti”)— saksalainen porvarillinen sanomalehti; ilmestynyt Frankfurt am Mainissa vuodesta 1856 lähtien.— 36.

²⁰ „*Rauhallisen uudistuksen puolue*” — porvariston ja tilanherrain vastavallankumouksellinen järjestö; perustettiin vuonna 1906, yhdisti vasemmistolokakuulaiset ja oikeistokadetit. Lenin nimitti „rauhallisen uudistuksen puoluetta” „rauhallisen ryöstön puolueeksi”.— 36.

²¹ Tarkoitetaan kadettien neuvotteluja Trepovin (sisäasiain apulaisministerin) kanssa kadettiministeristön muodostamisen mahdollisuudesta.— 37.

²² V. I. Lenin kirjoitti tämän artikkelin tehdäkseen puolalaisille sosialidemokraateille selkoa erimielisyyksistä VSDTP:n sisällä, ja se julkaistiin aikakauslehti „Przeгляд Socjaldemokratycznyn” 2. numerossa huhtikuussa 1908.

„Przeгляд Socjaldemokratycznyn” („Sosialidemokraattinen Katsaus”) oli aikakauslehti, jota puolalaiset sosialidemokraatit julkaisivat Krakovassa vuosina 1902—1904 ja vuosina 1908—1910 R. Luxemburgin ottaessa läheisesti osaa sen julkaisemiseen.—38.

²³ „Stolitschnaja Potshta” („Pääkaupungin Posti”)—vasemmistokadettien jokapäiväinen sanomalehti: ilmestyi Pietarissa vuoden 1906 lokakuusta vuoden 1908 helmikuuhun saakka.—38.

²⁴ Ks. K. Marx ja F. Engels. „Kansainvälisiä katsauksia. III. Toukokuusta lokakuuhun” (Teokset, VIII osa, 1931, ss. 258—262).—39.

²⁵ VSDTP:n III edustajakokous pidettiin Lontoossa vuoden 1905 huhtikuun 12—27 (huhtikuun 25 — toukokuun 10) päivien välisenä aikana. Edustajakokouksen valmistelivat ja kutsuivat koolle bolshevikit Leninin johdolla. Tämä oli ensimmäinen bolshevistinen edustajakokous.

VSDTP:n III edustajakokouksen päiväjärjestys, jonka Lenin oli laatinut, oli seuraava: I. *Organisaatiokomitean selostus.* II. *Taktilliset kysymykset:* 1) aseellinen kapina; 2) suhde hallituksen politiikkaan kumouksen aattona ja sen hetkellä (tämä kohta oli omistettu kahdelle kysymykselle: a) suhde hallituksen politiikkaan kumouksen aattona; b) väliaikaisesta vallankumoushallituksesta); 3) suhde talonpoikaissiikkeeseen. III. *Organisatoriset kysymykset:* 4) työläisten ja intelligenttien suhteet puoluejärjestöissä; 5) puolueen säännöt. IV. *Suhde muihin puolueisiin ja virtauksiin:* 6) suhde VSDTP:n erkaantuneeseen osaan; 7) suhde kapsallisiin sosialidemokraattisiin järjestöihin; 8) suhde liberaaleihin; 9) käytännölliset sopimukset sosialistivallankumouksellisten kanssa. V. *Puolue-elämän sisäiset kysymykset:* 10) propaganda ja agitaatio. VI. *Edustajain selostukset:* 11) Keskuskomitean toimintaselostus; 12) paikalliskomiteain edustajain toimintaselostukset. VII. *Vaalit:* 13) vaalit; 14) edustajakokouksen päätöslauselmien ja pöytäkirjojen julkaisemisjärjestys ja puoluetoimitsijain toimeenastumisjärjestys.

Kaikista III edustajakokouksen peruskysymyksistä Lenin kirjoitti jo ennen edustajakokousta päätöslauselmaehdotukset ja perusteli niitä „Vperjod” lehdessä julkaistuissa kirjoituksissaan. Lenin puhui edustajakokouksessa kysymyksistä, jotka koskivat aseellista kapinaa, sosialidemokratian osallistumista väliaikaiseen vallankumoushallitukseen, suhdetta talonpoikaissiikkeeseen, puoluesääntöjä, ja monista muista kysymyksistä. Edustajakokouksen pöytäkirjoissa on merkinnyt 138:sta Leninin puheenvuorosta ja ehdotuksesta.

Edustajakokous teki muutoksia puolueen sääntöihin: a) hyväksyi sääntöjen 1 §:n Leninin sanamuodossa; b) määritteli tarkoin Keskuskomitean oikeudet ja sen suhteet paikalliskomiteoihin; c) muutti puolueen keskuselimien järjestörakennetta: kolmen keskuksen (Keskuskomitean, Päääänenkannattajan ja Puolueen neuvoston) asemesta

edustajakokous muodosti yhden täysioikeuksisen puoluekeskuksen — Keskuskomitean.

Puolueen III edustajakokouksen työstä ja merkityksestä ks. Leninin kirjoitusta „Kolmas edustajakokous” (Teokset, 8. osa, ss. 433—440), kirjaa „Sosialidemokratian kaksi taktiikkaa demokraattisessa vallankumouksessa” (Teokset, 9. osa, ss. 1—125).— 44.

²⁶ VSDTP:n V edustajakokous pidettiin Lontoossa vuoden 1907 huhtikuun 30—toukokuun 19 (toukokuun 13—kesäkuun 1) pnä. Edustajakokouksessa oli läsnä 336 edustajaa päätösvaltaisella ja neuvottelevalla äänioikeudella. Heistä: 105 bolshevikkia, 97 menshevikkia, 57 bundilaista, 44 puolalaista sosialidemokraattia, 29 latvialaista sosialidemokraattia, 4 „ryhmiin kuulumatonta”. Puolalaiset ja latvialaiset seurasivat bolshevikkeja, ja näillä oli edustajakokouksessa vankka enemmistö. Edustajain joukossa olivat Lenin, Dubrovinski, Jaroslavski, Shaumjan, Stalin, Voroshilov.

Edustajakokouksessa käsiteltiin kysymykset: 1) Keskuskomitean toimintaselostus. 2) Duumaryhmän toimintaselostus ja ryhmän organisaatio. 3) Suhtautuminen porvarillisiin puolueisiin. 4) Valta-kunnanduuma. 5) „Työväen edustajakokous” ja puolueettomat työväenjärjestöt. 6) Ammattiliitot ja puolue. 7) Partisaaniesiintymiset. 8) Työttömyys, talouspula ja työsulut. 9) Organisaatiokysymyksiä. 10) Stuttgartin kansainvälinen kongressi (toukokuun 1 päivä, militarismi). 11) Työ armeijassa. 12) Muita kysymyksiä. Edustajakokouksen peruskysymyksiä oli kysymys suhtautumisesta porvarillisiin puolueisiin, josta alustuksen teki Lenin. Edustajakokous hyväksyi kaikista periaatteellisista kysymyksistä bolshevistiset päätöslauselmat. Edustajakokouksessa valittiin Keskuskomitea, johon tuli 5 bolshevikkia, 4 menshevikkia, 2 puolalaista ja 1 latvialainen sosialidemokraatti. Keskuskomitean varajäseniksi valittiin 10 bolshevikkia, 7 menshevikkia, 3 puolalaista ja 2 latvialaista sosialidemokraattia.

Edustajakokous merkitsi bolshevismien suurta voittoa puolueen opportunistisesta siivestä — menshevikeistä. VSDTP:n V edustajakokouksesta ks. V. I. Leninin kirjoitusta „Suhtautuminen porvarillisiin puolueisiin” (Teokset, 12. osa, ss. 478—499).— 44.

²⁷ Ks. K. Marx ja F. Engels. Valitut teokset kahdessa osassa, II osa, 1952, ss. 95 ja 97.— 47.

²⁸ PPS (Puolan sosialistinen puolue)— v. 1892 perustettu pikkuporvarillinen natsionalistinen puolue. Asettaen ohjelmansa perustaksi taistelun itsenäisen Puolan puolesta PPS harjoitti separatiivista, natsionalistista propagandaa puolalaisten työläisten keskuudessa ja pyrki vieroittamaan heidät pois yhteisestä taistelusta venäläisten työläisten kanssa itsevaltiutta ja kapitalismia vastaan. Venäjän vallankumouksen vaikutuksesta PPS jakaantui vuonna 1906 kahdeksi ryhmäksi: PPS:n „levitsaksi” (vasemmistoksi) ja PPS:n „pravitsaksi” (oikeistoksi) eli „frakeiksi”.

„Levitsa”, hylkäämättä kokonaan natsionalismia, luopui useista natsionalistisista vaatimuksista ja terroristisista taistelunetodeista.

Taktillisissa kysymyksissä se oli lähellä venäläisiä menshevikkiliikvidaattoreita ja taisteli yhdessä niiden kanssa bolshevikkeja vastaan. Ensimmäisen maailmansodan vuosina osa „levitsasta” asettui internationalistiselle kannalle ja läheni Puolan sosialidemokraattista puoluetta; vuoden 1918 joulukuussa ne perustivat yhdessä Puolan Kommunistisen työväenpuolueen.

„Pravitsa”, jonka johdossa oli Pilsudski, jatkoi edelleenkin kansallishovinismin politiikkaa; sittemmin „pravitsasta” syntyi jälleen PPS. Puolan porvarillisen valtion muodostuttua v. 1918 PPS tuli hallituspuolueeksi ja harjoitti neuvostovastaista politiikkaa kannattaen Länsi-Ukrainan ja Läntisen Valko-Venäjän kansojen orjuuttamista. Toisen maailmansodan aikana PPS:n taantumuksellishovinistinen osa ryhtyi yhteistoimintaan fasistien kanssa, toinen osa kävi yhdessä Puolan työväenpuolueen ja puolalaisten patrioottien kanssa taistelua Puolan vapauttamiseksi fasistisesta orjuuttuksesta ja ystävällisten suhteiden solmimiseksi Neuvostoliiton kanssa.— 49.

²⁹ *Dubasov, F. V.*— Moskovan kenraalikuvernööri, joka kukisti vuoden 1905 joulukuun aseellisen kapinan.— 53.

³⁰ „*Viipurin manifesti*” eli „Viipurin julistus” oli I Valtakunnanduuman jäsenten vetoamus „Kansalle kansanedustajilta”, joka hyväksyttiin neuvottelukokouksessa heinäkuun 9—10 (22—23) p:nä 1906 Viipurissa, jonne I Duuman hajottamisen jälkeen kerääntyi noin 200 edustajaa, etupäässä kadetteja. Julistuksessa kehoitettiin kansaa tekemään hallitukselle „passiivista vastarintaa”—kieltäytymään verojen maksusta ja rekryyttien antamisesta niin kauan, kunnes tsaari määrää uudet Duuman vaalit. Syyskuussa 1906 kadetti puolueen edustajakokous tunnusti avoimesti, että „passiivista vastarintaa” on „todellisuudessa mahdoton toteuttaa”.— 53.

³¹ „*Osvobozhdenije-liitto*” („Vapautusliitto”)— liberaalis-monarkistinen järjestö, jonka P. Struve perusti ulkomailla vuonna 1904. „Osvobozhdenijelaiset” olivat perustuslaillisen monarkian kannattajia ja pyrkivät sopimukseen tsaarihallituksen kanssa verhoten valheellisella „demokratialla” taisteluaan vallankumousta vastaan. Myöhemmin „osvobozhdenijelaiset” muodostivat kadetti puolueen ydinjoukon.— 54.

³² Tutkielmansa „*Agraarikysymys Venäjällä XIX vuosisadan lopulla*” V. I. Lenin kirjoitti vuonna 1908 Granat-veljesten kustannusosakeyhtiön julkaisemaa tietosanakirjaa varten, mutta sensuuriolojen takia se jäi julkaisematta. Tämän teoksen julkaisi ensi kerran Moskovassa erillisenä kirjaseinä vuonna 1918 kirjakustantamo „Zhizn i Znanije” („Elämä ja Tieto”).

Tätä teosta kirjoittaessaan Lenin käytti agraarikysymystä koskevia tilastollisia numerotietoja ja taulukkoja teoksistaan „Kapitalismin kehitys Venäjällä” ja „Sosialidemokratian agraariohjelma Venäjän ensimmäisessä vallankumouksessa vuosina 1905—1907” (ks. Teokset, 3. osa ja 13. osa, ss. 205—413).— 57.

- ³³ Tarkoitetaan kirjaa „Vuoden 1905 maanhallintatilasto. Yhteenvedot tilastotiedoista Euroopan-Venäjän 50 läänistä”. Pietari, sisäasiain ministeriön Keskustilastokomitean julkaisu, 1907.— 59.
- ³⁴ Tarkoitetaan N. A. Rubakinin kirjoitusta „Hallitseva virkavaltamme numerotietojen valossa”, joka ilmestyi sanomalehdessä „Syn Ote-shestva” („Isänmaan Poika”), № 54, huhtikuun 20 (toukokuun 3) pnä 1905.— 62.
- ³⁵ V. I. Leninin tässä luettelemat talonpoikain ryhmät olivat tsaarin Venäjällä maaorjuudellisten ja puolittain maaorjuudellisten suhteiden jätteitä.
Perinnölliset vuokratilelijät (чиншевники) olivat talonpoikia, joilla oli ikuinen perintöoikeus maahan, josta he maksoivat melkein muuttumattomana pysyvän veron (чинш). Tällaiset verosuhteet olivat levinneet etupäässä Puolassa, Liettuassa, Valko-Venäjällä ja Mustaanmereen rajautuvissa osissa Ukrainaa.
Rezeshit olivat pieniä maanomistajia Moldaviassa ja Bessariabiassa.
Teptjaarit — uusbashkiirit — olivat Uralilta ja Volganvarrelta muuttaneita siirtolaisia, jotka olivat asettuneet Bashkiriin.— 64.
- ³⁶ Tarkoitetaan „Saratovin läänin tilastotietokokoomaa. I osa. Saratovin kihlakunta”. Saratov, Saratovin läänin zemstvohallinnon julkaisu, 1883.— 64.
- ³⁷ Tarkoitetaan kirjaa: „Beiträge zur Kenntniss des Russischen Reiches und der angränzenden Länder Asiens”. Auf Kosten der Kaiserl. Akademie der Wissenschaften herausgegeben von K. E. Baer und Helmersen, St. Petersburg, 1845 („Kuvauksia Venäjän valtakunnan ja siihen rajautuvien Aasian maiden tutkimuksista”. Julkaistu Keisarillisen Tiedeakatemian varoilla K. E. Baerin ja Helmersenin toimittamana, Pietari, 1845).— 69.
- ³⁸ Kirjan täydellinen nimi on „Vapaa palkkatyö yksityisomistajien talouksissa ja työläisten liikunta Euroopan-Venäjän maataloudellisessa ja teollisessa suhteessa tehdyn tilastollis-taloudellisen katsauksen yhteydessä”. Laatinut S. A. Korolenko. Pietari, 1892. (Maataloudellisia ja tilastollisia tietoja isänniltä saadun aineiston mukaan, V vihko).— 72.
- ³⁹ *Skopshtshina* — näin nimitettiin tsaarin Venäjän useilla seuduilla orjuuttavaa luontaisvuokrausta, jolloin vuokralleottaja maksoi maanomistajalle „kuhilaiden” (конна) luvun mukaan puolet sadosta, joskus enemmänkin, ja sen lisäksi antoi tälle vielä osan työstään erilaisten „työllämaksujen” muodossa.— 75.
- ⁴⁰ Tarkoitetaan seuraavia kirjoja:
 1) V. Orlov. „Talonpoikaisen maanhallinnan muodot Moskovan läänissä”, Moskova, Moskovan läänin zemstvohallinnon julkaisu, 1879 (Tilastotietojen kokoelma Moskovan läänistä, 4. osa, I. vihko);
 2) V. Triirogov. „Yhteisö ja vero. (Kokoelma tutkimuksia)”, Pietari, 1882;

3) Johannes Keussler. „Zur Geschichte und Kritik des bäuerlichen Gemeindebesitzes in Russland”, Teil 1—3, 1876—1887 (Johannes Keussler. „Maiden talonpoikaisen yhteisöomistuksen historiasta ja kritiikistä Venäjällä”, osa 1—3, 1876—1887);

4) V. V. „Talonpoikaisyhteisö” (ks. „Yhteen vetoja Venäjän taloustutkimuksesta zemstvotilastojen tietojen mukaan”, I osa, Moskova, 1892).

V. V.—V. P. Vorontsovin nimimerkki. Vorontsov oli XIX vuosisadan 80—90-luvun liberaalisen narodnikkilaisuuden ideologeja.—79.

⁴¹ „*Severnyi Vestnik*” („Pohjolan Sanomat”)—suuntaukseltaan liberaalinen kirjallis-tieteellinen ja poliittinen julkaisu; ilmestyi Pietarissa vuodesta 1885 vuoteen 1898 saakka. Lehden ensimmäisinä ilmestymisvuosina siinä julkaistiin narodnikkien: N. K. Mihailovskin, S. N. Juzhakovin, V. P. Vorontsovin, S. N. Krivenkon y.m. kirjoituksia. Vuodesta 1891 alkaen aikakauslehti muodostui tosiasiallisesti venäläisten symbolistien ja dekadenttien äänenkannattajaksi ja saarnasi idealismia ja mystillisyyttä.—80.

⁴² Tarkoitetaan N. Karyshevin teosta „Talonpoikain osuusmaiden-ulkopuoliset vuokraukset” (ks. „Yhteen vetoja Venäjän taloustutkimuksesta zemstvotilastojen tietojen mukaan”, II osa, Tartto, 1892).—84.

⁴³ *Nik.* —on— N. F. Danielsonin nimimerkki. Danielson oli XIX vuosisadan 80—90-luvun liberaalisen narodnikkilaisuuden ideologeja.—85.

⁴⁴ Tarkoitetaan „Arviotietojen kokoelmaa talonpoikaisesta maanhallinnasta Zemljanskin, Zadonskin, Korotojakin ja Nizhnedevitskin kihlakunnista”. „Voronezhin läänin tilastokokoelman” III, IV, V ja VI osien liite, Voronezh, Voronezhin läänin zemstvohallinnon julkaisu, 1889.—96.

⁴⁵ D. N. Zhbankovin kuvaus „Naisten seutu” on julkaistu kirjassa „Aineistoja Kostroman läänin tilastolaskelmia varten”, 8. vihko, Kostroma, Kostroman läänin tilastollisen komitean julkaisu, 1891.—97.

⁴⁶ „*Vestnik Jevropy*” („Euroopan Sanomat”)—kuukausijulkaisu; ilmestyi Pietarissa vuodesta 1866 vuoden 1918 huhtikuuhun saakka. Julkaisu edusti Venäjän liberaalisen porvariston mielipiteitä; 90-luvun alusta lähtien se kävi järjestelmällistä taistelua marxilaisuutta vastaan.—101.

⁴⁷ Nämä tiedot on esitetty kirjassa „Yleiskokoelma Samaran läänin tilastotiedoista”, 8. osa, I. vihko, Samara, Samaran läänin zemstvohallinnon julkaisu, 1892.—107.

⁴⁸ Tarkoitetaan M. S. Uvarovin kirjoitusta „Vieraspaikkalaisissa ansiotöissä käynnin vaikutuksesta Venäjän saniteettitilaan”, joka

- julkaistiin heinäkuussa 1896 aikakauslehdessä „Yhteiskunnallisen Hygienian sekä Oikeudellisen ja Käytännöllisen Lääketieteen Tiedonantaja”.— 108.
- ⁴⁹ Lenin esittää numerotietoja N. F. Rudnevin kirjoituksesta „Euroopan-Venäjän talonpoikain elinkeinoammatit”, joka julkaistiin vuonna 1894 „Saratovin zemstvon kokoelman” 6. ja 11. numerossa.— 109.
- ⁵⁰ Tarkoitetaan N. I. Tezjakovin kirjaa „Maataloustyöläiset ja heitä koskeva saniteettivalvonta Hersonin läänissä”, Herson, Hersonin läänin zemstvohallinnon julkaisu, 1896.— 111.
- ⁵¹ Lenin esittää tietoja N. A. Blagoveshtshenskin kirjasta „Zemstvojen talouksittain toimittamien tiedustelujen mukaan laadittu taloudellisten tietojen yhteenvetokokoelma. I osa. Talonpoikaistalous”, Moskova, 1893.— 120.
- ⁵² Ks. K. Marx. „Filosofian kurjuus”, 1941, ss. 131—141.— 125.
- ⁵³ Ks. K. Marx. „Lisäarvoteorioita”, II osa, 2. nide, 1936, ss. 8—9.— 128.
- ⁵⁴ „*Revoljutsionnaja Mysl*” („Vallankumouksellinen Ajatus”)— eserräryhmän äänenkannattaja; ilmestyi ulkomailla vuoden 1908 huhtikuusta vuoden 1909 joulukuuhun saakka. Sitä ilmestyi kuusi numeroa.— 136.
- ⁵⁵ „*Znamja Truda*” („Työn Lippu”)— eserräpuolueen pää-äänenkannattaja; ilmestyi vuoden 1907 heinäkuusta vuoden 1914 huhtikuuhun saakka.— 137.
- ⁵⁶ „*Plehven komento*”— julma poliittinen komento, jonka sisäasiain ministeri V. K. Plehve saattoi Venäjällä voimaan vuonna 1902 tarkoituksenaan käydä taistelua vallankumousliikettä vastaan.— 142.
- ⁵⁷ Referaatti „*Sosialidemokratian agraariohjelma Venäjän vallankumouksessa*” on lyhyt esitys kirjasta „*Sosialidemokratian agraariohjelma Venäjän ensimmäisessä vallankumouksessa vuosina 1905—1907*” (ks. Teokset, 13. osa, ss. 205—413). V. I. Lenin kirjoitti tämän referaatin tutustuttaakseen puolalaisia sosialidemokraatteja niihin erimielisyyksiin, joita VSDTP:ssa oli agraarikysymyksen alalla, ja se julkaistiin aikakauslehdessä „*Przeglad Socjaldemokratyczny*” („*Sosialidemokraattinen Katsaus*”), № 6, vuoden 1908 elokuussa.— 146.
- ⁵⁸ John — menshevikki P. P. Maslov.— 150.
- ⁵⁹ *Vendée* — Ranskan maakunta, jossa XVIII vuosisadan lopulla tapahtuneen Ranskan porvarillisen vallankumouksen kaudella puhkesi takapajuksen taantumuksellisen talonpoikaiston vastavallankumouksellinen kapina vallankumouksellista Konventtia vastaan. Kapina tapahtui uskonnollisin tunnuksin ja sitä johtivat vastavallankumouksellinen papisto ja tilanherrat.— 150.

- ⁶⁰ *Kostrov* — Kaukasian menshevikkien johtaja N. N. Jordania.— 150.
- ⁶¹ „*Obrazovanije*” („Sivistys”) — kirjallinen, helppotajuinen tieteellinen ja yhteiskunnallis-poliittinen kuukausijulkaisu; ilmestyi Pietarissa vuosina 1892—1909. Vuosina 1902—1908 aikakauslehdessä julkaistiin marxilaisten kirjoituksia.— 151.
- ⁶² Ks. K. Marx. „Pääoma”, III osa, 1953, ss. 630—631, tai K. Marx ja F. Engels. Teokset, XIX osa, II nide, 1947, ss. 167—168.— 153.
- ⁶³ Ks. K. Marx. „Lisäarvoteorioita”, II osa, 2 nide, 1936, ss. 8—9.— 153.
- ⁶⁴ „*Zarja*” („Sarastus”) — marxilainen tieteellis-poliittinen aikakauslehti, jota „Iskran” toimitus julkaisi Stuttgartissa vuosina 1901—1902. Ilmestyi 4 numeroa — kolmena niteenä.
„Zarjassa” julkaistiin seuraavat Leninin kirjoitukset: „Satunnaisia kirjoitelmia”, „Zemstvon vainoojat ja liberalismiin Hannibalit”, ensimmäiset neljä lukua teoksesta „Agraarikysymys ja „Marxin arvostelijat”” (otsikolla „Herrat „arvostelijat” agraarikysymyksessä”), „Katsaus maan sisäisiin asioihin” ja „Venäjän sosialidemokratian agraariohjelman”.— 157.
- ⁶⁵ „*Zhizn*” („Elämä”) — kuukausilehti; ilmestyi Pietarissa vuosina 1897—1901; vuonna 1902 sitä julkaistiin ulkomailla. Vuodesta 1899 lähtien aikakauslehti oli „legaalistien marxilaisten” äänenkannattaja.— 157.
- ⁶⁶ Ks. K. Marx. „Pääoma”, III osa, 1953, ss. 824—826, 823, 820 ja 820—821, tai K. Marx ja F. Engels. Teokset, XIX osa, II nide, 1947, ss. 375—377, 373—374, 370 ja 371.— 159.
- ⁶⁷ Ks. K. Marx. „Pääoma”, III osa, 1953, ss. 809—815, tai K. Marx ja F. Engels. Teokset, XIX osa, II nide, 1947, ss. 359—365.— 159.
- ⁶⁸ Ks. K. Marx. „Filosofian kurjuus”, 1941, ss. 131—141.— 159.
- ⁶⁹ Ks. K. Marx. „Lisäarvoteorioita”, II osa, 1. nide, 1936, s. 138.— 160.
- ⁷⁰ Lenin siteeraa vuoden 1871 huhtikuun 12:nnele päivättyä K. Marxin kirjettä Kugelmannelle (ks. K. Marx ja F. Engels. Valittuja kirjoituksia, 1953, s. 263).— 166.
- ⁷¹ „*Przeglad*” — „Przeglad Socjaldemokratyczny” („Sosialidemokratinen Katsaus”) — puolalaisten sosialidemokraattien aikakauslehti.— 166.
- ⁷² *Ljahov, V. P.* — tsaarin armeijan eversti, oli niiden venäläisten sotajoukkojen komentajana, jotka kukistivat kansallisen vallankumousliikkeen Persiassa vuonna 1908.— 171.
- ⁷³ „*L'Humanité*” („Ihmiskunta”) — jokapäiväinen sanomalehti, jonka J. Jaurès perusti vuonna 1904. Ranskan sosialistisen puolueen äänenkannattajaksi. Pian sen jälkeen, kun sosialistinen puolue vuoden

1920 joulukuun kongressissa jakaantui kahtia ja perustettiin Ranskan Kommunistinen puolue, tuli lehdestä tämän puolueen äänenkannattaja. „L'Humanité” ilmestyy Pariisissa nykyäänkin Kommunistisen puolueen Pää-äänenkannattajana.— 174.

- ⁷⁴ Tämä huomautus julkaistiin „Proletari” lehdessä jälkilauseena kuvaukseen „Kuinka Pjotr Maslov korjaillee Karl Marxin luonnos-hahmotelmia” (ks. „Sosialidemokratian agraariohjelma Venäjän ensimmäisessä vallankumouksessa vuosina 1905—1907”, Teokset, 13. osa, ss. 285—292).— 178.
- ⁷⁵ Ks. V. I. Leninin kirjoitusta „Stuttgartin Kansainvälinen sosialistikongressi” (Teokset, 13. osa, ss. 61—67 ja 68—79).— 181.
- ⁷⁶ Kirjoituksensa „Englannin ja Saksan työläisten rauhanmielensäätös” V. I. Lenin kirjoitti sen työväenkokouksen johdosta, joka pidettiin Berliinissä syyskuun 7 (20) p:nä 1908 protestiksi kasvavaa sodan vaaraa vastaan. Kirjoitus oli tarkoitettu „Proletari” lehden 36. numeroa varten, mutta ei tullut julkaistuksi.— 199.
- ⁷⁷ „Vorwärts” („Eteenpäin”)— Saksan sosialidemokratian pää-äänenkannattaja; lehti alkoi ilmestyä vuonna 1876 W. Liebknechtin y.m. toimittamana. F. Engels kävi lehden palstoilla taistelua kaikkinaisia opportunistien ilmauksia vastaan. 90-luvun toiselta puoliskolta alkaen, F. Engelsin kuoleman jälkeen, „Vorwärts” lehdessä julkaistiin säännöllisesti Saksan sosialidemokratiassa ja II Internationalessa vallalla olleiden opportunistien kirjoituksia.— 201.
- ⁷⁸ Tarkoitetaan VSDTP:n Pietarin komitean päätöstä, joka julkaistiin „Proletari” lehden 36. numerossa lokakuun 3 (16) p:nä vuonna 1908 „Puolueesta” osastossa. Pietarin komitea kehotti sosialidemokraattisia ylioppilasyhdistyksiä sanoutumaan julkisesti irti ylioppilaskunnan kokoomusneuvoston vetoamuksesta ja alistamaan ylioppilaskunnan palvelumaan niitä tehtäviä, joita sosialidemokratialla on yleiskansallisessa tsarisminvastaisessa taistelussa.— 207.
- ⁷⁹ *Berliinin sopimus* — sopimus, joka vahvistettiin heinäkuun 13 p:nä (uutta lukua) vuonna 1878 Venäjän, Englannin, Itävalta-Unkarin, Saksan, Ranskan, Italian ja Turkin hallituksen edustajain kongressissa vuosien 1877—1878 venäläis-turkkilaisen sodan jälkeen.— 213.
- ⁸⁰ „*Novoje Vremja*” („Uusi Aika”)— jokapäiväinen sanomalehti; ilmestyi Pietarissa vuodesta 1868 vuoden 1917 lokakuuhun asti. Alussa se oli maltillis-liberaalinen, mutta vuodesta 1876 lähtien muuttui taantumuksellisten aatellis- ja virkamiesbyrokratiapiirien äänenkannattajaksi. Lehti ei taistellut ainoastaan vallankumouksellista, vaan myös liberaalis-porvarillista liikettä vastaan. Vuodesta 1905 alkaen siitä tuli eräs mustasotnialaisten äänenkannattaja. Lenin nimitti „Novoje Vremjaa” lahjottavien sanomalehtien esikuvaksi.— 216.
- ⁸¹ *Kansainvälinen sosialistinen toimisto (KST)*— II Internationalen toimeenpaneva elin; muodostettiin Pariisin kongressin päätöksellä

- vuonna 1900. Vuodesta 1905 lähtien Lenin kuului Kansainväliseen sosialistiseen toimistoon VSDTP:n edustajana.— 222.
- ⁸² Tarkoitetaan bulletiinia, jota ryhmä menshevikkejä julkaisi Berliinissä nimellä „Russisches Bulletin” („Venäläinen Bulletin”). Bulletinii ilmestyi vuodesta 1907 vuoteen 1916 saakka.— 222.
- ⁸³ *Keskuskomitean Ulkomainen Byroo (KKUB)* muodostettiin VSDTP:n Keskuskomitean täysistunnossa vuoden 1908 elokuussa; sen tuli olla Keskuskomitean Venäjän Byroolle alistettu koko puolueen edustuslaitos ulkomailla.
- Pian Keskuskomitean tammikuun täysistunnon jälkeen vuonna 1910 Keskuskomitean Ulkomaisen Byroon kokoonpanossa muodostui likvidaattorienemmistö, ja KK:n Ulkomaisesta Byroosta tuli puoluevastaisten voimien kokoamiskeskus. KK:n Ulkomaisen Byroon likvidaattoruustaktiikka pakotti bolshevikit kutsumaan edustajansa (Aleksandrovin — N. A. Semashkon) pois sen kokoonpanosta toukokuussa 1911. Myöhemmin kutsuttiin pois myös Puolan ja Latvian sosialidemokratian edustajat.
- Vuoden 1912 tammikuussa Keskuskomitean Ulkomainen Byroo lopetti toimintansa.— 223.
- ⁸⁴ Ks. K. Marx ja F. Engels. Valittuja kirjeitä, 1953, ss. 396—399 ja 414—416; Teokset, XXVIII osa, 1940, ss. 319—321.— 228.
- ⁸⁵ *Sionisti-sosialistit* („Sionistinen sosialistinen työväenpuolue”) — juutalaisten pikkuporvarillinen natsionalistinen järjestö, joka perustettiin vuonna 1904. Sionisti-sosialistit pyrkivät eristämään juutalaiset työläiset kansainvälisen proletariaatin vallankumoustaistelusta ja saarnasivat sovintoa porvariston kanssa tarkoituksena käydä taistelua juutalaisvaltion luomiseksi.— 233.
- ⁸⁶ *Juutalaisten sosialistinen työväenpuolue (JSTP)* — pikkuporvarillinen natsionalistinen järjestö, joka perustettiin vuonna 1906. JSTP:n ohjelman pohjana oli vaatimus kansallisen autonomian antamisesta juutalaisille — sellaisten eksterritoriaalisten juutalaisten parlamenttien (eduskuntien) muodostamisesta, jotka olisivat täysivaltaisia ratkaisemaan kysymykset juutalaisten poliittisista oloista Venäjällä. JSTP oli hyvin lähellä eserriä ja taisteli yhdessä näiden kanssa VSDTP:ta vastaan.— 234.
- ⁸⁷ *Skvortsov, A. I.* — porvarillinen taloustieteilijä, monien maataloutta koskevien teosten kirjoittaja. Lenin arvosteli teoksissaan monet kerat Skvortsovin katsomuksia (ks. Teokset, I. osa, ss. 184, 463—465 ja 3. osa, s. 35).— 239.
- ⁸⁸ Ks. K. Marx. „Pääoma”, III osa, 1953, s. 778, tai K. Marx ja F. Engels. Teokset, XIX osa, II nide, 1947, s. 324.— 241.
- ⁸⁹ Tämä artikkeli on kirjoitettu vastaukseksi P. Maslovin kirjoitukseen, joka julkaistiin syyskuussa 1908 puolalaisten sosialidemokraattien aikakauslehdessä „Przegląd Socjaldemokratyczny” („Sosialidemokraattinen Katsaus”) № 7 otsikolla „Agrariohjelmaa koskevasta

kysymyksestä (Vastaus Leninille)". Maslov esiintyi bolshevistista ohjelmaa vastaan, jonka Lenin oli esittänyt referaatissaan „Sosialidemokraatian agraariohjelma Venäjän vallankumouksessa" (ks. tätä osaa, ss. 146—169), ja puolusti menshevikkien agraariohjelmaa.— 248.

⁹⁰ Ks. K. Marx ja F. Engels. „Lakiesitys feodaalisista rasituksista" (Teokset, VI osa, 1930, ss. 335—340) ja „Manifesti Kriegeä vastaan" (Teokset, V osa, 1929, ss. 99—102).— 254.

⁹¹ Ks. K. Marx ja F. Engels. Valittuja kirjeitä, 1953, ss. 369—370.— 265.

⁹² Vuonna 1878 Turkin sulttaani Abdulhamid hajotti parlamentin. Vasta vuonna 1908, porvarillisen vallankumouksen jälkeen, Turkissa saatiin uudelleen voimaan perustuslaki ja parlamentti kutsuttiin jälleen koolle.— 267.

⁹³ *Otzovisteiksi* (poiskutsujiksi) nimitettiin niitä bolshevikkeja (Bogdanov, Pokrovski, Lunatsharski, Bubnov y.m.), jotka vaativat sosialidemokraattisten edustajain kutsumista pois III Valtakunnanduudesta ja legaalisisissa järjestöissä harjoitettavan toiminnan lopettamista. Otzovismi oli boikotismiin suoraan jatkoa; boikotismi oli Bogdanovin ja Kamenevin johtama opportunistinen virtaus bolshevismiin sisällä vuonna 1907. Vuonna 1908 otzovistit muodostivat erikoisen ryhmän ja ryhtyivät taisteluun Leniniä vastaan. Otzovistit kieltäytyivät jyrkästi osallistumasta Duumaan, työväen ammattiyhdistyksiin, osuuskuntiin ja muihin legaalisiin ja puolilegalaalisiin joukkojärjestöihin ja pyrkivät koteloitumaan illegaalisen järjestön piitteisiin. Verhoutuen „vallankumouksellisten" fraasien taakse otzovistit itse asiassa ajoivat likvidaattorien linjaa: he koettivat riistää puolueelta mahdollisuuden käyttää hyväksi legaalisia taistelumuotoja, irrottaa sen puolueettomista joukoista ja saattaa alttiiksi taantumisen iskuille. Lenin nimitti otzovisteja „uuden lajin likvidaattoreiksi", „nurinpäin käännettyiksi menshevikeiksi".

Eräs otzovismin muunnos oli ultimatismi. Ultimativit erosivat otzovisteista vain muodollisesti. He ehdottivat, että sosialidemokraattiselle duumaryhmälle on ensin asetettava ultimaatum, ja ellei sitä täytetä, niin sosialidemokraattiset edustajat on kutsuttava pois Duumasta.

Ultimatismi oli tosiasiallisesti verhottua, naamioitua otzovismia. Lenin nimitti ultimativiteja „häpeileviksi otzovisteiksi".

Vuoden 1909 keväällä otzovistit, ultimativit ja jumalanrakentajat muodostivat aloitteentekijäryhmän puoluevastaisen koulun perustamiseksi Caprin saarelle (Bogdanov, Aleksinski, Lunatsharski y.m.). Tosiasiallisesti tämä ryhmä oli otzovistien, ultimativtien ja jumalanrakentajien puoluevastaisen ryhmän keskus.

„Proletarin" laajennetun toimituskunnan neuvottelukokous vuoden 1909 kesäkuussa teki päätöksen, että „bolshevismilla, joka on määrätty virtaus VSDTP:ssa, ei ole mitään yhteistä otzovismin eikä ultimativismin kanssa", ja kutsui bolshevikkeja käymään mitä päättäväisintä taistelua näitä vallankumouksellisesta marxilaisuudesta poikkeamia vastaan. Otzovistien innoittaja Bogdanov (Maksimov) erotettiin bolshevikkien riveistä.— 279.

⁹⁴ *Boulangierismi* — taantumuksellis-shovinistinen liike Ranskassa XIX vuosisadan viimeisellä neljänneksellä, saanut nimensä sen johdossa olleen kenraali Boulangerin nimestä.

Arvostelemalla hallituspuolueena olleen maltillisen tasavaltalaispuolueen politiikkaa ja muka taistelemalla monarkisteja vastaan Boulanger koetti hankkia arvovaltaa pikkuporvariston ja proletariaatin keskuudessa sekä käyttää näiden hallitusvastaista tyytymättömyyttä karrierisiin tarkoituksiinsa. Boulanger oli salaa yhteydessä monarkisteihin ja sai näiltä rahallista tukea.

Boulangieristinen liike ei saanut kannatusta joukkojen taholta ja meni pian hajalle.— 288.

⁹⁵ „*Asiantuntijat*” eli „asiantuntevat henkilöt” toimivat III Valtakunnanduuman sosialidemokraattisen ryhmän neuvonantajina. Nämä olivat enimmäkseen likvidaattoreita — J. Smirnov, A. Potresov, S. Prokopovitsh y.m.

Käyttäen hyväkseen sitä, että bolshevikkipuolueen johtavat toimihenkilöt olivat maanalaisuudessa eivätkä voineet ottaa legaalisesti osaa duumaryhmän työhön, „asiantuntevat henkilöt” yrittivät ohjata ryhmän toimintaa menshevismien raiteille.

„Proletarin” laajennetun toimituskunnan neuvottelukokouksessa kesäkuussa 1909 Lenin ehdotti, että legalisoitaisiin muutamia bolshevikkeja avun antamiseksi duumaryhmälle. Neuvottelukokous päätti muodostaa duumaryhmän avustusvaliokunnan ja valitsi siihen myös V. I. Leninin.— 291.

⁹⁶ „*Rossija*” („Venäjä”) — poliisi-mustasotnialainen jokapäiväinen lehti; ilmestyi Pietarissa vuodesta 1905 vuoteen 1914; vuodesta 1906 lähtien se oli sisäasiain ministeriön virallinen äänenkannattaja.— 293.

⁹⁷ *Ugrjum-Burtshejev* — tylsän ja ahdasmielisen ylhäisen virkamiehen tyyppi, jota M. J. Saltykov-Shtshedrin on kuvannut teoksessaan „*Erään kaupungin historia*”.— 299.

⁹⁸ *Yhdistyneen aateliston neuvosto* — vastavallankumouksellinen tilanherrajärjestö; muodostui vuoden 1906 toukokuussa.

Neuvostolla oli suuri vaikutus hallituksen politiikkaan. III Valtakunnanduuman kaudella huomattava määrä Neuvoston jäsenistä kuului Valtakunnanneuvostoon ja mustasotnialaisten järjestöjen johtaviin keskuksiin.— 300.

⁹⁹ *George, Henry* — amerikkalainen porvarillinen taloustieteilijä ja lehtimies. K. Marx on arvostellut Georgen katsomuksia kirjeessään F. Sorgelle vuoden 1881 kesäkuun 20 pltä ja F. Engels — teoksensa „*Työväenluokan asema Englannissa*” amerikkalaisen painoksen alkulauseessa (ks. K. Marx ja F. Engels. Valittuja kirjeitä, 1953, ss. 349—351; Teokset, XVI osa, I nide, 1937, ss. 284—292).— 306.

¹⁰⁰ Belousovin agraarikysymyksestä pitämän puheen luonnos oli Leninin kirjoittama. Belousovin esittämät tilastolliset vertailut ja numerotiedot oli otettu silloin vielä julkaisemattomista Leninin teoksista „*Sosialidemokratian agraariohjelma Venäjän ensimmäisessä vallankumouksessa vuosina 1905—1907*” (ks. Teokset, 13. osa, ss. 205—413)

ja „Agraarikysymys Venäjällä XIX vuosisadan lopulla” (ks. tätä osaa, ss. 57—134).— 309.

- ¹⁰¹ VSDTP:n Viides (yleisvenäläinen) konferenssi pidettiin Pariisissa joulukuun 21—27 p:nä 1908 (tammikuun 3—9 p:nä 1909). Konferenssissa olivat edustettuina suurimmat puoluejärjestöt: Pietarin, Uralin, Kaukasian, Moskovan ja Keski-Suomen teollisuusalueen järjestöt sekä Puolan sosialidemokraattinen puolue ja Bund. Konferenssissa oli läsnä 16 edustajaa päätösvaltaisella äänioikeudella, siinä luvussa 5 bolshevikkia, 3 menshevikkia, 5 puolalaista sosialidemokraattia ja 3 bundilaista. VSDTP:n Keskuskomitean edustajana oli Lenin.

Konferenssi käsittelee kysymykset: 1) VSDTP:n Keskuskomitean, Puolan sosialidemokraattisen puolueen Keskuskomitean ja Bundin Keskuskomitean toimintaselostukset sekä VSDTP:n Pietarin järjestön, Moskovan ja Keski-Suomen teollisuusalueen, Uralin ja Kaukasian järjestöjen toimintaselostukset; 2) poliittinen nykytilanne ja puolueen tehtävät; 3) sosialidemokraattisesta duumaryhmästä; 4) organisaatiokysymykset muuttuneiden poliittisten olosuhteiden yhteydessä; 5) yhdistymisen paikkakunnilla kansallisten järjestöjen kanssa; 6) ulkomaiset asiat; ynnä muita.

Lenin teki konferenssissa selostuksen „Nykyisestä ajankohdasta ja puolueen tehtävistä” ja puhui duumaryhmästä, organisaatio- ja muista kysymyksistä. Bolshevikit kävivät konferenssissa taistelua kahta puolueessa ilmennyttä opportunistin lajia vastaan: „likvidaatoreita, suoranaisia puolueen vihollisia vastaan, sekä otzovisteja, verhoutuneita puolueen vastustajia vastaan”. Leninin ehdotuksesta konferenssi tuomitsi likvidaattoruuden ja kutsui kaikkia puoluejärjestöjä päättäviseen taisteluun puolueen likvidoinnisen yrityksiä vastaan. Konferenssin merkityksestä ks. V. I. Leninin kirjoitusta „Tielle” (tämä osa, ss. 339—350).— 313.

- ¹⁰² Otsikon on antanut NKP:n KK:n Marxismin-leninismien instituutti.— 323.

¹⁰³ Ks. K. Marx. „Pääoma”, III osa, 1953, ss. 795—826, tai K. Marx ja F. Engels. Teokset, XIX osa, II nide, 1947, ss. 343—377.— 328.

¹⁰⁴ Erfurtin ohjelma — Saksan sosialidemokratian ohjelma, hyväksyttiin Erfurtin edustajakokouksessa vuoden 1891 lokakuussa.— 328.

¹⁰⁵ Tarkoitetaan Plehanovin ilmoitusta hänen eroamisestaan likvidaattorien äänenkannattajan, „Golos Sotsial-Demokrata” lehden toimituksesta. Ilmoitus oli painatettu mainitun lehden 10.—11. numerossa, jonka piti jo ilmestyä. Plehanovin kanssa käytyjen lisäneuvottelujen jälkeen hänen ilmoituksensa jätettiin pois lehden palstoilta ja sisältöluetteloon liimattiin sitä koskeneen otsikon päälle paikka. Selkkausta ei kuitenkaan saatu lopullisesti likvidoiduksi. „Golos Sotsial-Demokrata” lehden 14. numerossa vuoden 1909 toukokuussa julkaistiin Plehanovin kirje, jossa hän ilmoitti lukijoille eronneensa virallisesti lehden toimituksesta.— 354.

¹⁰⁶ „Vperjod” („Eteenpäin”)—illegaalinen bolshevistinen viikkolehti; julkaistiin Genevessä vuoden 1904 joulukuun 22 (vuoden 1905 tam-

mikuun 4) pstä vuoden 1905 toukokuun 5 (18) päivään saakka. Ilmestyi 18 numeroa. Lehden järjestäjänä, aatteellisena innoittajana ja johtajana oli V. I. Lenin. Toimituskuntaan kuuluivat V. V. Vorovski, M. S. Olminki ja A. V. Lunatsharski.

Erikoisessa päätöslauselmassaan VSDTP:n III edustajakokous pani merkille „Vperjod” lehden suuren osuuden taistelussa menshevismii vastaan puoluekantaisuuden palauttamisen puolesta, alkaneen vallankumouksen esiinnostamien kysymysten asettamisessa ja valaisemisessa sekä lausui kiitoksensa lehden toimitukselle.— 355.

¹⁰⁷ „*Partiinnye Izvestija*” („Puolueen Tiedonantoja”) — sanomalehti, VSDTP:n Yhdistetyn Keskuskomitean äänenkannattaja; ilmestyi Pietarissa illegaalisesti puolueen IV (Yhdistävän) edustajakokouksen edellä. Ilmestyi kaksi numeroa: helmikuun 7 (20) pñä ja maaliskuun 20 (huhtikuun 2) pñä vuonna 1906. „Partiinnye Izvestijan” toimitus muodostettiin tasapuolisuuden pohjalla bolshevistisen „Proletari” lehden ja menshevistisen lehden, uuden „Iskran” toimittajista. Bolshevikkien puolesta toimitukseen kuuluivat Lenin, Lunatsharski ynnä muita. Puolueen IV edustajakokouksen jälkeen „Partiinnye Izvestijan” julkaiseminen lopetettiin.— 358.

¹⁰⁸ „*Narodnaja Duma*” („Kansan Duuma”) — menshevistinen päivälehti; ilmestyi Pietarissa maaliskuu—huhtikuussa vuonna 1907.— 362.

¹⁰⁹ Tarkoitetaan sitä päätöslauselmaa maan poliittisesta tilanteesta ja puolueen tehtävistä, joka hyväksyttiin Puolan ja Liettuan sosialidemokratian VI edustajakokouksessa, Pragassa (Varsovan esikoungissa) vuoden 1908 joulukuussa.

Edustajakokous torjui likvidaattoruustendenssit ja vahvisti sen, että sosialidemokratian perustehtävänä on käydä taistelua sen puolesta, että proletariaatti valloittaa valtiovallan vallankumouksellisen talonpoikaiston avustamana.— 364.

¹¹⁰ „*Sotsial-Demokrat*” („Sosialidemokraatti”) — sanomalehti, VSDTP:n Keskuskomitean illegaalinen äänenkannattaja; ilmestyi Pietarissa syyskuun 17 (30) päivästä marraskuun 18 (joulukuun 1) päivään vuonna 1906. Ilmestyi 7 numeroa. Lehden toimitus oli menshevikkien käsissä.— 368.

¹¹¹ „*Uusi Reinin Lehti*” („Neue Rheinische Zeitung”) ilmestyi Kölnissä kesäkuun 1 päivästä 1848 toukokuun 19 päivään 1849. Lehden johdossa olivat K. Marx ja F. Engels, päätoimittajana K. Marx. 301. numeron jälkeen lehti lakkasi ilmestymästä taantumuksen iskujen vuoksi.

Lenin esittää tässä lainauksia K. Marxin ja F. Engelsin kirjoituksista „Berliinin väittelyjä vallankumouksesta” ja „Lakiesitys feodalisista rasituksista”, jotka julkaistiin „Uudessa Reinin Lehdessä” kesäkuun 14 pñä ja heinäkuun 30 pñä vuonna 1848 (ks. K. Marx ja F. Engels. Teokset, VI osa, 1930, ss. 163 ja 339—340).— 373.

¹¹² Ks. K. Marx ja F. Engels. Valitut teokset kahdessa osassa, II osa, 1952, s. 95.— 374.

- ¹¹³ Käsikirjoituksessa ei ole otsikkoa. Otsikon on antanut NKP:n KK:n Marxismin-leninismien instituutti.— 376.
- ¹¹⁴ „*Vozrozhdenije*” („Uudelleensyntyminen”) — menshevikkilikvidaattorien aikakauslehti; ilmestyi Moskovassa vuoden 1908 joulukuusta vuoden 1910 heinäkuuhun saakka.— 392.
- ¹¹⁵ Ks. K. Marx ja F. Engels. Teokset, VI osa, 1930, s. 163.— 394.
- ¹¹⁶ Lenin siteeraa F. Engelsin sanoja K. Marxin „Filosofian kurjuus” teoksen „Esipuheesta ensimmäiseen saksankieliseen painokseen” (ks. K. Marx. „Filosofian kurjuus”, 1941, s. 9).— 397.
- ¹¹⁷ Ks. K. Marx. „Hegelin oikeusfilosofian arvostelua. Johdanto” (K. Marx ja F. Engels. Teokset, I osa, 1938, s. 385).— 400.
- ¹¹⁸ Ks. F. Engels. „Emigranttikirjallisuus. II. Kommuunin blanquillais-emigranttien ohjelma” (K. Marx ja F. Engels. Teokset, XV osa, 1935, ss. 224—230).— 400.
- ¹¹⁹ Ks. F. Engels. „Anti-Dühring”, 1953, ss. 299—301.— 401.
- ¹²⁰ Tarkoitetaan F. Engelsin kirjoittamaa „Johdantoa” K. Marxin kirjaan „Kansalaisyhteiskunta Ranskassa” (ks. K. Marx ja F. Engels. Valitut teokset kahdessa osassa, I osa, 1952, s. 439).— 401.
- ¹²¹ „*Vehi*” („Tienviitat”) — kadettien kirjoituskokoelma, ilmestyi Moskovassa vuonna 1909 ja sisälsi N. Berdjajevin, S. Bulgakovin, P. Struven, M. Herschensonin ja muiden vastavallankumouksellisen liberaalisen porvariston edustajain kirjoituksia. Venäjän intelligenssiä koskevissa kirjoituksissaan „vehiläiset” yrittivät mustata Venäjän kansan parhaimpien edustajain, muun muassa Belinskiin ja Tshernyshevskin vallankumouksellis-demokraattisia perinteitä; he herjasivat vuoden 1905 vallankumousliikettä ja kiittelivät tsaarihallitusta siitä, että tämä „pistimillään ja vankiloillaan” pelasti porvariston „kansan raivolta”. Kokoelma kehotti intelligenssiä palvelemaan itsevaltiutta. Lenin vertasi „Vehi” kokoelman ohjelmaa niin filosofian kuin publisistiikan alalla mustasotniaalisen „Moskovskije Vedomosti” lehden ohjelmaan, nimittäen kokoelmaa „liberaalisen luopuruuden tietosanakirjaksi”, „demokratian niskaan kaadetuksi läpeensä taantumukselliseksi likavesiryöpyksi”.— 407.
- ¹²² „*Golos Moskvy*” („Moskovan Ääni”) — jokapäiväinen lehti, lokakuulaisten — suuren teollisuusporvariston ja suurtilanherrojen vastavallankumouksellisen puolueen äänenkannattaja; ilmestyi Moskovassa vuosina 1906—1915.— 415.
- ¹²³ „*Proletarin*” laajennetun toimituskunnan neuvottelukokous pidettiin Pariisissa kesäkuun 8—17 (21—30) p:nä 1909. Neuvottelukokoukseen ottivat osaa 9 Bolshevistisen Keskuksen jäsentä (tämä Keskus oli VSDTP:n V (Lontoon) edustajakokouksen bolshevikkiryhmän valitsema vuonna 1907), joiden johdossa oli Lenin, sekä Pietarin järjestön, Moskovan aluejärjestön ja Uralin järjestön edustajat.

Neuvottelukokous oli kutsuttu koolle käsittelemään otzovistien ja ultimativistien menettelyä.

Neuvottelukokous käsiteli kysymykset: 1) otzovismista ja ultimativismista; 2) jumalanrakentamistendensseistä sosialidemokratian keskuudessa; 3) suhteesta duumatoimintaan puolueityön muiden alojen ohella; 4) bolshevikkien tehtävät puolueessa; 5) puoluekoulusta, jota järjestetään ulkomailla (Caprin saarella); 6) agitaatiosta, jota käydään puolueesta irrallisen bolshevistisen edustajakokouksen tahi bolshevistisen konferenssin puolesta; 7) tov. Maksimovin erkaantumisesta; ynnä muita kysymyksiä.

Neuvottelukokous pidettiin Leninin johdolla. Lenin käytti puheenvuoroja päiväjärjestyksen kaikista peruskysymyksistä. Otzovismia ja ultimativismia edustivat ja puolustelivat neuvottelukokouksessa A. Bogdanov (Maksimov) ja V. Schanzer (Marat). Kamenev, Zinovjev, Rykov ja Tomski harjoittivat kaksinaamaisuutta.

Neuvottelukokous tuomitsi otzovismin ja ultimativismin „vasemmisto-likvidaattoruutena”; otzovismin ja ultimativismin innoittaja Bogdanov erotettiin bolshevikkien riveistä. Neuvottelu tuomitsi niin ikään jumalanrakentamisen ja päätti käydä päättävistä taistelua sitä vastaan paljastaen sen marxilaisvastaisen luonteen.

Otsikot V. I. Leninin puheille, jotka tässä osassa julkaistaan, on antanut NKP:n KK:n Marxisin-leninisin instituutti.— 421.

¹²⁴ St.—Stanislaw Volski — A. V. Sokolov — Moskovan otzovistien johtohenkilö.— 424.

¹²⁵ M. T.— M. P. Tomski.— 428.

¹²⁶ „Puoluekoulu, jota järjestetään ulkomailla N. N:ssä” — puoluevastainen koulu, jonka Bogdanov (Maksimov), Aleksinski ja Lunatsharski perustivat Caprin saarelle (Italia) vuonna 1909 M. Gorkin ottaessa siihen osaa. Koulu oli bolshevismivastaista taistelua varten yhteenliittyneiden otzovistien, ultimativistien ja jumalanrakentajien ryhmäkuntalainen keskus.

Verhoutumalla puoluekantaisuuden lipun taakse bogdanovilaiset saivat aikaan sen, että eräät paikalliset sosialidemokraattiset järjestöt lähettivät kouluun 13 opiskelijaa.

Koulu toimi nelisen kuukautta (elo—joulukuun ajan). Sen jälkeen, kun oppilaille oli käynyt selväksi koulun ryhmäkuntalainen luonne, osa oppilaista työmies N. J. Vilonovin johdolla sanoutui jyrkästi irti bogdanovilaisista. He lähettivät „Proletarin” toimitukseen protestin luennoitsijain puoluevastaisen menettelyn johdosta, josta syystä heidät erotettiin koulusta. Leninin kutsua seuraten he saapuivat Pariisiin, jossa heille pidettiin sarja luentoja, muun muassa Lenin piti luennot „Nykyinen ajankohta ja meidän tehtävämme” sekä „Stolypinin agraaripolitiikka”. Caprille jäänyt opiskelijain ryhmä muodosti yhdessä luennoitsijain kanssa vuoden 1909 joulukuussa puoluevastaisen „Vperjod” ryhmän.

„Proletarin” laajennetun toimituskunnan neuvottelukokous tuomitsi Caprin koulun pitäen sitä „bolshevikeista erkaantuneen ryhmän uutena keskuksena”.— 428.

¹²⁷ *Jumalanrakentaminen* — marxilaisuudelle vihamielinen kirjallinen ja uskonnollis-filosofinen virtaus; syntyi stolypinilaisella taantumuskaudella vuosien 1905—1907 vallankumouksen tappion jälkeen puolueeseen kuuluneiden, marxilaisuudesta loitonneiden intelligenttien erään osan keskuudessa.

Jumalanrakentajat (Lunatsharski, Bazarov y.m.) propagoivat uuden, „sosialistisen” uskonnon luomista, yrittivät sovittaa marxilaisuutta ja uskontoa. Aikoinaan heihin liittyi myös M. Gorki. „Proletarin” laajennetun toimituskunnan neuvottelukokous tuomitsi jumalanrakentamisen ja ilmoitti erikoisessa päätöslauseelmassaan, ettei bolshevistinen ryhmä ole missään tekemisissä „tieteellisen sosialismin moisen vääristelyn kanssa”.

Jumalanrakentamisen taantumuksellisen olemuksen Lenin paljasti kirjassaan „Materialismi ja empiriokritisismi” (ks. Teokset, 14. osa) sekä kirjeissä, jotka hän kirjoitti Gorkille helmikuussa 1908 ja marras—joulukuussa 1913.— 428.

¹²⁸ Tarkoitetaan puolemies-menshevikkejä — pientä Plehanovin johtamaa menshevikkiryhmää, joka erosi menshevikkilikvidaattoreista ja esiintyi likvidaattoruutta vastaan.

Vuoden 1908 joulukuussa Plehanov erosi likvidaattorien „Golos Sotsial-Demokrata” lehden toimituksesta ja elokuussa 1909 alkoi uudelleen julkaista omaa „Dnevnik Sotsial-Demokrata” („Sosialidemokraatin Päiväkirja”) lehteään. Plehanov ja hänen ryhmänsä pysyivät menshevisminkin kannalla, mutta nousivat puolustamaan illegaalisen järjestön säilyttämistä ja puolueen maanalaisen työn jatkamista sekä alkoivat pyrkiä sovintoon bolshevikkien kanssa.

Lenin kehotti bolshevikkeja edistämään kaikin keinoin puolemies-menshevikkien erkanemista likvidaattoreista, lähenemään heitä aatteellisuuden ja puoluekantaisuuden puolesta käytävän taistelun pohjalla, luomaan sellaista puoluekantaisten aineiden yhteistä liittoutumaa, jossa „erimielisyyksien ei pidä haitata yhteistä työtä, yhteistä rynnistystä, yhteistä taistelua” puolueen puolesta likvidaattoreita vastaan. Lenin suostui Plehanovin tarjoukseen ja teki väliaikaisen liiton hänen kanssaan. Plehanovilaiset ottivat yhdessä bolshevikkien kanssa osaa paikallisten komiteain työhön, toimivat bolshevistisissa „Zvezda” ja „Rabotshaja Gazeta” lehdissä. Plehanov osallistui myös VSDTP:n Pää-äänenkannattajan — „Sotsial-Demokrat” lehden julkaisemiseen.

Leninin harjoittama taktiikka yhteisrintaman aikaansaamiseksi plehanovilaisten kanssa, joiden mukana kulki osa työläisistä, auttoi bolshevikkeja ulottamaan laajemmalle vaikutustaan legaalisisissa työväenjärjestöissä ja syrjäyttämään niistä likvidaattorit.

Vuoden 1911 lopulla Plehanov rikkoi liittonsa bolshevikkien kanssa. Taistelemalla muka „ryhmäkuntalaisuutta” ja hajaannusta vastaan VSDTP:ssä hän yritti saada bolshevikit sovintoon opportunistien kanssa. Yhdessä trotskilaisien, bundilaisten ja likvidaattorien kanssa plehanovilaiset esiintyivät VSDTP:n Prahan konferenssia vastaan ja aloittivat parjauksen bolshevikkeja vastaan.— 429.

¹²⁹ *Vlasov* — A. I. Rykov.— 435.

¹³⁰ *Yksityisluontoinen kokous* — leniniläisten bolshevikkien kokous, jonka Lenin kutsui koolle „Proletarin” laajennetun toimituskunnan neuvottelukokouksen aattona. Tässä kokouksessa Lenin teki seikka-peräisesti selkoa asiain tilasta bolshevistisessä ryhmässä, taistelusta otzovisteja, ultimativisteja ja jumalanrakentajia vastaan. Teesit, jotka Lenin esitti selostuksessaan, tulivat „Proletarin” laajennetun toimituskunnan neuvottelukokouksessa tehdyn päätöslauselman pohjaksi.— 436.

¹³¹ *Kansanyliopistoyhdistysten toimihenkilöiden ensimmäinen Yleisvenäläinen edustajakokous* pidettiin Pietarissa tammikuun 3—6 (16—19) pnä vuonna 1908. Edustajakokouksen peruskysymyksenä oli kysymys kansanyliopistojen toiminnasta. Edustajakokouksen työläisryhmä, jonka johdossa olivat bolshevikit, esitti päätöslauselman, jossa vaadittiin, että kansanyliopistojen hallintoihin oli saatava erikoinen edustus työväenjärjestöistä, tunnustettava niille oikeus säätää opetusohjelmat, nimittää haluamansa luennoitsijat opettamaan yhteiskuntatieteitä, sekä sitä, että on tunnustettava oikeus järjestää opetus kunkin kansallisuuden äidinkielellä.

Edustajakokous hylkäsi tämän päätöslauselman vähäisellä äänen enemmistöllä (110 äänellä 105 vastaan) katsoen sen sellaiseksi, joka menee edustajakokouksen puitteiden ulkopuolelle, minkä jälkeen työväen edustajat poistuivat edustajakokouksesta.— 444.

¹³² *Osuustoimintalaitosten edustajain ensimmäinen Yleisvenäläinen edustajakokous* pidettiin Moskovassa huhtikuun 16—21 (huhtikuun 29 — toukokuun 4) pnä vuonna 1908. Edustajakokouksessa oli läsnä 521 edustajaa, heidän joukossaan yli 45 sosialidemokraattia (bolshevikkeja ja menshevikkejä).

Menshevikkien vastarinnasta huolimatta bolshevikit muodostivat edustajakokouksessa sosialidemokraattisen ryhmän ja asettuivat johtamaan ammatillisten järjestöjen ja työväen osuuskuntien edustajain taistelua porvarillisia osuustoimintamiehiä vastaan, jotka olivat edustajakokouksessa enemmistönä.

Edustajakokouksessa kuultiin selostukset: kansainvälisestä osuustoimintaliikkeestä, osuustoimintaliikkeen merkityksestä ja tehtävistä, kulutusosuuskuntien oikeudellisesta asemasta Venäjällä y.m., mutta edustajakokouksen puhemiehistö kielsi käsittelemästä näitä asioita.

Sen jälkeen kun poliisi oli kieltänyt kajoamista edustajakokouksessa kysymyksiin, jotka koskevat luokkataistelua, ammattiliittoja, toimistohenkilökunnan asemaa, työläisten avustamista lakkojen ja työsuikujen aikana, osuustoimintapropagandaa, sanomalehdistöä j.n.e., julistettiin edustajakokous päättyneeksi.— 444.

¹³³ *Ensimmäinen Yleisvenäläinen naisten edustajakokous* pidettiin Pietarissa joulukuun 10—16 (23—29) pnä 1908. Kokouksen edustajain joukossa oli paljon työläisnaisia. Näiden painostuksesta edustajakokous hyväksyi päätöslauselmat taistelusta alkoholismia vastaan, talonpoikaisnaisten asemasta, naisten ja lasten työn suojelusta, tuotanto-osuuskunnista, juutalaisten tasa-arvoisuudesta. Peruskysymyksestä, naisten poliittisesta asemasta ja kansalaisoikeuksista nykyisessä yhteiskunnassa, työläisnaiset esittivät

- hyväksyttäväksi päätöslauselman, jossa vaadittiin yleisen, yhtäläisen ja välittömän äänioikeuden sekä salaisen äänestyksen voimaansaattamista sukupuoleen, uskontunnustukseen ja kansallisuuteen katsomatta. Edustajakokouksen puhemiehistö kieltäytyi lukemasta tätä päätöslauselmaa ja esitti sen asemesta liberaalis-porvarillisessa hengessä laaditun päätöslauselman. Protestiksi sitä vastaan työläisnaiset poistuivat edustajakokouksesta.— 444.
- ¹⁸⁴ *Tehdaslääkärien ja tehdasteollisuuden edustajain ensimmäinen Yleisvenäläinen edustajakokous* pidettiin Moskovassa huhtikuun 1—6 (14—19) pnä 1909. Kokouksen edustajain joukossa oli 52 työläistä, jotka olivat ammattiliittojen valitsemia, pääasiallisesti suurista teollisuuskeskuksista. Työläisedustajain joukossa olivat vallitsevina bolshevikit, ja työläisedustajain esiintymisillä oli suuri poliittinen merkitys, ne saivat vastakaikua kautta maan. Erittäin vilkas keskustelu edustajakokouksessa sukeutui kahdesta kysymyksestä: saniteettivalvonnan järjestämisestä (hyväksytyksi tuli bolshevikkien esittämä päätöslauselma) ja työläisten toimittamasta tehdastarkastuselinten valitsemisesta.
- Edustajakokouksen työ jäi kesken: poliisi hajotti kokouksen.— 444.
- ¹⁸⁵ „*Otkliki Bunda*” („Bundin Vastauksia”) — Bundin Ulkomaisen komitean aika ajoittain ilmestynyt äänenkannattaja; ilmestyi Genevessä vuoden 1909 maaliskuusta vuoden 1911 helmikuuhun saakka. Ilmestyi viisi numeroa.— 457.
- ¹⁸⁶ Tämä huomautus julkaistiin M. N. Ljadovin „Proletari” lehden toimitukselle lähettämän kirjeen yhteydessä, jossa Ljadov ilmoitti, ettei hän hyväksy „Proletarin” laajennetun toimituskunnan neuvotelukokouksen päätöksiä.— 464.
- ¹⁸⁷ *Ljova* — M. K. Vladimirov; *Innokenti* — I. F. Dubrovinski.— 465.
- ¹⁸⁸ Tämän kirjeen luonnoksen V. I. Lenin kirjoitti vastaukseksi Caprin saarella sijainneen otzovistis-ultimatistisen koulun Neuvoston vetoomukseen, jolla tämä oli kääntynyt Bolshevistisen Keskuksen („Proletarin” laajennetun toimituskunnan) puoleen pyytäen antamaan koululle apua kirjailijavoimien ja rahavarojen muodossa.
- Käsikirjoituksesta puuttuu otsikko. Otsikon on antanut NKP:n KK:n Marxisin-leninisin instituutti.— 467.